

עין משפט
גד מצוה

עא:

בן נח שבירך את השם ונתגייר בו'. תימה אי הוה מילתיה דרבי חנינא כתנאי דפליגי צהחולץ (יבמות דף מח:) מפני מה גרים מעונין בזמן הזה מפני שלא קיימו ז' מצות שקבלו עליהן בני נח אלמא מיענשי ורבי יוסי פליג התם ואמר גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ולא מיענשי כלל ועוד קשה דסוגיא דהכא

דלא כחד דאמריין עשה כן בישראל חייב ואי כר' יוסי כקטן שנולד דמי ונראה שיש לחלק דכולה שמעתין צדיני אדם והתם צדיני שמים: **בן־נח** בחמורה מישך שייבא. חנק שהיא מיתה קלה היה ראוי לו מתחלה ויותר ובסמוך גזי סרחה ולצסוף בגרה דקאמר צסקילה מ"ט לא דכיון דאישתני אישתני הא דקרי ליה אישתני לאו אמיתה קאי אלא אישתני גופה והא דאמר רבי יוחנן לתנא תני תידון צסקילה והכא לא דיינין ליה צמיתה קמיימא משום דהתם לא אישתני דינא כי הכא ומיהו קשה דגזי סרחה ואחר כך בגרה לא משמע דאיייר צשינוי הגוף מדקאמר כ"ש הכא דאישתני לגמרי משמע דאישתני קמא כהאי ונראה לפרש דהא דקאמר קלה צחמורה מישך שייכא לאו למימר דלא חשיב אישתני קטלא דמכל מקום קטלא אישתני אלא כלומר אית לן למדייניה צקלה כיון דמעיקרא נתחייב אף צחמורה מזו ולא דמי לצן נח שצירך את השם דלא דיינין צמיתה דהשתא דחמורה דמעיקרא לא איחייב צה ובצמיתה דמעיקרא נמי לא כיון דהשתא לא שייכא ציה:

מסכתברא

רוצח מעיקרא סייף והשתא סייף אלא אשת איש מעיקרא סייף והשתא חנק בנערה המאורסה ראירי ואירי בסקילה והא עשה כן בישראל דומיא דאשת חבירו קתני *אלא קלה בחמורה מישך שייכא הניחא לרבנן דאמרי סייף חמור אלא לרבי שמעון דאמר חנק חמור מאי איכא למימר רבי שמעון סבר לה כתנא *דבי מנשה דאמר כל מיתה האמורה לבני נח אינה אלא חנק בשלמא אשת איש מעיקרא חנק והשתא חנק אלא רוצח מעיקרא חנק והשתא סייף קלה בחמורה מישך שייכא לימא מסייעא ליה *דסרחה ואחר כך בגרה תידון בחנק בסקילה מ"ט לא לאו משום דהואיל ואישתני אישתני וכ"ש הכא דאישתני לגמרי האמר ליה רבי יוחנן *לתנא תני תידון בסקילה: **במתני'** בן סורר ומורה נידון *על שם סופו ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם יין ושינה לרשעים הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם כגוים לרשעים רע להן ורע לעולם ולצדיקים הנאה להן והנאה לעולם שקט לרשעים רע להן ורע לעולם לצדיקים הנאה להן והנאה לעולם:

גמ'

צא על ערות ישראל שאין להם לצן נח נדון צדיני ישראל ואוקימנא צנערה המאורסה דלדידהו לית להו ודיינין להו צדינא דידן: **והא עשה כן בישראל דומיא דאשח חצרו קסני**. אלמא בישראל צעולת צעל עסקינן דאילו צאשת חצירו ליכא נערה המאורסה כדאמרינן[[] צעולת צעל יש להן נערה המאורסה אין להם: **אלא קלה צחמורה מישך שייכא**. כלומר לעולם צא"ח ודקא קשיא לך אחמי חייב הרי נשתנה דינו ומיתתו אין כאן שניו מיתה דיש צכלל מיתה חמורה מיתה קלה וכיון דמעיקרא הוי סייף דחמירא והשתא מיתת חנק קלה צכלל מיתה זו הוה ויותר היה ראוי לו מתחלה. אצל צרכת השם מעיקרא הוה סייף קל והשתא סקילה דחמירא: **מאי איכא למימר**. הרי נשתנה מיתתו דצמיתה חמורה זו לא היה ראוי: **לימא מסייע ליה**. לרבי חנינא דאמר דינא דהשתא צעי למדייניה: **סרחה**. נערה המאורסה ציימי נערות שהיא צסקילה ולצסוף בגרה משעמדה צדין: **סדון צחנק**. כדינא דהשתא: **צסקילה מאי טעמא לא**. מתדנה משום דכיון דאישתני גופה אישתני קטלא ונהי דלגמרי לא מיפטרט משום דקלה צחמורה מישך שייכא כל שכן הכא דאישתני לגמרי צין צדינו צין צמיתתו וכיון דלא מחייב צהא מיתה פטור לגמרי: **סדון צסקילה**. דמעיקרא אע"ג דאישתני גופה לא אישתני קטלא הכא נמי נדייניה דדמעיקרא צמיתתו הקלה: **במתני'** הנייה להם. שאין מוסיפין לחטוא: **והנייה לעולם**. ששקט כל הארץ: **רע להם**. שהיו מוסיפין זכויות: **רע לעולם**. שהיו מגניין על דורס ומוכיחין את הדורות: **יין ושינה לרשעים הנייה להם והנייה לעולם**. כל זמן ששותין וישנין אינן חוטאין ואינן מריעין לצריות: **לצדיקים רע להם**. שאין עוסקין צתורה: **ורע לעולם**. שהתורה אהת עוסקין צה מגינה על הדור וכשהן מתצטלין פורענות צא לעולם: **פיזור**. שנפרצין זה מזה ואין יכולין להועץ עמה רעה ולסייע זה את זה:

בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין

כוליה קרא יתירא. דמצי למכתב והואתם אותו אל שער העיר ההוא וסקלתם: **צפני שנים**. צבעינן עדים שהוכיחוהו ועצר שאין אציו ואמו נאמנין עליו להרגו דכתיב (דברים ח) על פי שנים עדים יומת המת: **ומלקין אוסו צפני ג'**. כלומר יציאוהו צפני ג' דיינין והדיינין יחייבוהו מלקות וילקוהו שליח

צ"ד כשאר הלוקין מלקות צפני ג' צפרקא קמא (דף י.)**: כרדני אצנה**. צתמוצות (דף מו.) גצי מוציא שם רע מנא לן דלקי דכתיב ולקחו זקני העיר את האיש ויסרו אותו: **למדנו ויסרו**. דמוציא שם רע מווסרו אותו דצן סורר ומורה וההוא דיסרו דצן סורר ומורה למדנו מצן דכתיב (א) שם אש צן וההוא צן למדנו מצן (דברים כה) והיה אש צן הכות הרשע: **אש כן**. דלשך מלתא לחודא אחא ולא למעוטי סומין: **לכסוז צנוו הוא**. סורר ומורה ומשמע הוה שלקה צפניכם ומדכתיב זה שמראין צאצצעו עליו ולא סומין: **במתני'** צרה עד שלא

נגמר דינו ואחר כך הקיף זקן פטור. דתו לא דיינין ליה כיון דאילו עצד השתא לאו צר קטלא הוה: **ואם משגמר דינו צרה**. משעת גמר דין הוי כצצרא קטילא וצוז אין לנו לתפש צזכותו ולהצילו: **גמ' הוואיל ונשתנה דינו (נשתנה מיסתו)**. דאילו

מעיקרא נדון צעד אחד וצדיין אחד וצלא התראה ואילו עציד השתא צעינן התראה וסנהדרין של כ"ג ועדים: **ונשפטים מיסתו**. דכל מיתת צני נח סייף[[] ואילו עציד השתא צעו למדייניה צסקילה והוא לא אחייב צהא מיתה הלכך פטור: **שאני הכא דאילו עציד השתא לאו צר קטלא הוה**. אצל הכא אילו עציד השתא צר קטלא הוה אע"ג דנשתנה דינו ומיתתו לא מיפטר ודיינין ליה צדינא דהשתא: **ס"ש**. מסיפא תיובתא: **חייב**. אלמא אע"ג דאשתני לא אפטרי: **ששהא אש חצירו**. הרג דהוי צסייף וכן צא על אשת חצירו פטור משום דאילו עציד השתא לאו צר קטלא הוה: **עשה כן**. צהיותו כותי^(ט): **לישראל**. כגון שהרג את ישראל או צא על אשת איש ישראל ונתגייר חייב דאי עצד השתא צר קטלא הוה ואע"ג דנשתנה דינו לדון צעדה ועדים והתראה אי הוה עציד השתא מיתתו לא אישתני דרורא נמי השתא צסייף: **דאיזי ואיזי צסקילה**. אש לא נתגייר נמי נדון צסקילה כדאמריין נמי צפרקין דלעיל (דף מ.)

והא עשה כן בישראל דומיא דאשח חצרו קסני. אלמא בישראל צעולת צעל עסקינן דאילו צאשת חצירו ליכא נערה המאורסה כדאמרינן[[] צעולת צעל יש להן נערה המאורסה אין להם: **אלא קלה צחמורה מישך שייכא**. כלומר לעולם צא"ח ודקא קשיא לך אחמי חייב הרי נשתנה דינו ומיתתו אין כאן שניו מיתה דיש צכלל מיתה חמורה מיתה קלה וכיון דמעיקרא הוי סייף דחמירא והשתא מיתת חנק קלה צכלל מיתה זו הוה ויותר היה ראוי לו מתחלה. אצל צרכת השם מעיקרא הוה סייף קל והשתא סקילה דחמירא: **מאי איכא למימר**. הרי נשתנה מיתתו דצמיתה חמורה זו לא היה ראוי: **לימא מסייע ליה**. לרבי חנינא דאמר דינא דהשתא צעי למדייניה: **סרחה**. נערה המאורסה ציימי נערות שהיא צסקילה ולצסוף בגרה משעמדה צדין: **סדון צחנק**. כדינא דהשתא: **צסקילה מאי טעמא לא**. מתדנה משום דכיון דאישתני גופה אישתני קטלא ונהי דלגמרי לא מיפטרט משום דקלה צחמורה מישך שייכא כל שכן הכא דאישתני לגמרי צין צדינו צין צמיתתו וכיון דלא מחייב צהא מיתה פטור לגמרי: **סדון צסקילה**. דמעיקרא אע"ג דאישתני גופה לא אישתני קטלא הכא נמי נדייניה דדמעיקרא צמיתתו הקלה: **במתני'** הנייה להם. שאין מוסיפין לחטוא: **והנייה לעולם**. ששקט כל הארץ: **רע להם**. שהיו מוסיפין זכויות: **רע לעולם**. שהיו מגניין על דורס ומוכיחין את הדורות: **יין ושינה לרשעים הנייה להם והנייה לעולם**. כל זמן ששותין וישנין אינן חוטאין ואינן מריעין לצריות: **לצדיקים רע להם**. שאין עוסקין צתורה: **ורע לעולם**. שהתורה אהת עוסקין צה מגינה על הדור וכשהן מתצטלין פורענות צא לעולם: **פיזור**. שנפרצין זה מזה ואין יכולין להועץ עמה רעה ולסייע זה את זה:

גמ'

מסורת הש"ס

(א) כתובות מו., (ב) [פסחים קטז: א] (ג) [ז"ל וגשתנית], (ד) [לעיל מ: ט], (ה) כתובות מה., (ו) שם: ט], (ז) [לעיל סח: ט], (ח) [לעיל ט: ט], (ט) צס"א: כגיותו, (י) [לעיל מ: ט].

—❧—

תורה אור השלם

- ↑ וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת הָאִישׁ וְיָסְרוּ אוֹתוֹ: דברים כב יח
- ↑ כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד אֵינֶנּוּ שְׂמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמָע אֲלֵיהֶם: דברים כא יח
- ↑ וְהָיָה אִם בֶּן הַבּוֹת הָרָשָׁע וְהַפִּילּוֹ הַשְׁפֹּט וְהִדְּהוּ לַפְּנֵי כָּדֹרֶשְׁתּוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
- ↑ וְאָמְרוּ אֵל זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵי זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֵד אֵינֶנּוּ שְׂמֵעַ בְּקוֹלָנוּ וּזְלִיל וּסְבֵא: דברים כב כ

—❧—

גליון הש"ס

גמ' אילא קלה בחמורה מישך שייב. עיי לקמן דף פ ע"ב מוספתא ד"ה הוי:

—❧—

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למדנו וכו' מכן דכתיב גביה כן והוא:

—❧—

מוסף רש"י

ויסרו מווסרו ויסרו מבין. כתיב הכא (במזויל שם רע) ויסרו אותו וכתיב גבי סורר ומורה יסרו, מה להלן כן עמו אף כאן כן עמו, והיינו ויסרו דהכא מווסרו דהתם, וההוא ויסרו דהתם מצן שעמו, דלגמריה לכן שעמו על ויסרו דהכא, והדר יליף כן דאיתיתין הכא מצן, והיה אש כן הטות, מה התם מלקות אף הכא מלקות (כתובות מו.). דאילו זנאי השתא לאו סקילה איכא אלא חנק, דכי כתיב סקילה צינתה נערה כתיב, שאמר כי יהיה נערה צמולה וגו' השתא נמי צחנק, דכיון דאשתני גופא, כיון חטא להעמדה צדין, אשתני קטלא לכהשתא (שם מה.).

מסורת הש"ס

(א) יומא פה: (ב) זבכות נח: (ג) ודף סב:), (ד) נב"ק קיד:), (ה) רבה, רש"ל, (ו) ב"ק טו, ע"ש, (ז) [ע"י מוס' יבמות ג: ד"ה הבא על וסו:], (ח) כתובות לא, ב"ב פו, שבת לא: (תוספתא ב"ק פ"ט), (י) [דבור זה שייך לעיל במשנה עא:], (יא) כ"ל דהא, (יב) [שם טו:], (יג) [שם סו:], (יד) [ש"ל אמת],

תורה אור השלם

- אם במחתרת יקוצא הגנב והבדו נמות אין לו דמים: אם יורחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם אין לו ונקבר בגנבתו.

שמות כב א-ב

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא מסכתבא. כעין זה כתובות קב ע"ב גיטין יג ע"ב: תוס' ד"ה לא היו רוצים להתחיר. ע"י טורי אבן חגיגה בזכני שוה: דף י ע"א ד"ה נפש:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' אמר רבא מסכתבא מלתא דרב. כ"ב ע"י כתובות לד: מוס' ד"ה אבל ונרסות היה כאלו אמר רבה וכו' ומהמינה על הגלון מהר"י פיק שלא אין עליהם בש"ס הדחשים:

בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין

גב' מגמר. מכלה: למודו. מה שהורגל בצער ויין: (י) שקט לנדיקים

הנייה להם והנייה לעולם. שיש להם פנאי לעסוק במורה ובמזות:

בתנב' הבא במחתרת. שאמרה תורה יהרג: **נידון על שם סופו**.

דהא לא קטל ומקטיל משום דסופו להרוג בעל הבית כשיעמוד כנגדו

להזיל ממונו: יש לו **דמים חייב**. אם

אינו ראו' ליהרג כגון אב על הבן דתניא לקמן דאין הבן רשאי להרוג את אביו הבא עליו במחתרת משום דרחמי האב על הבן ולא בא על עסקי נפשות ואי הוה קאי צריה לאפיה להזיל ממונו אין דעתו של אביו להורגו: **חייב**. לשלם החצית כשאר מזיק: **אין לו דמים**. כגון שאר כל האדם שיתן רשות לבעל הבית להורגו פטור מלשלם דחיוז מיתה וחיוז תשלומין באין כאחד ואע"פ שניצל פטור מן התשלומין דק"ל (כתובות דף לה). חייבי מיתות שוגגין כגון שלא התרו בהן אין משלמין ממון שעם המיתה אע"פ שאין נהרגין: **גב' מב' מאי טעמא דמחתרת**. שאמרה תורה אין לו דמים כלומר הרי הוא כך כמי שאין לו דם ונשמה ומותר להורגו: **חוקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו**. שרואה שאחר נוטלו ושותק הלכך יודע הגנב הזה שבעל הבית עומד על ממונו להזילו ומימר אמר הגנב אי אזילנא לגביה קאי בזאפי ואי קאי קטילנא ליה ואמרה כך תורה אין לו דמים ומלמדמן מאחר שהוא בא להרגן השכם אתה להרגו: **הבא במחתרת**. חתר את הבית ממש: **פטור**. מלהחזירא אע"פ שהם קיימין: **בדמים קננהו**. בדמי נפשו קנלן הואיל ונתחייב מיתה בלקיחתם: **מסתברא מילתא דרב**. דפטור בשעבר צין עכשיו צין לאחר זמן דליתנהו ומשלומין מדידיה לא מצינן לחיוביה במקום מיתה: **אבל נטל לא**. מסתברא בזה מילתא דרב דפטור זה דכיון דקיימין הן כל היכא דליתנהו דמרייהו נינהו ואין זה חייב בתשלומיהו דפקדון בעלמא נינהו גביה: **והאלהים**. שזועה אמר רב דפטור ואפי' איתנהו וטעמא מהכא (י) דהאי אם יש לו דמים כגון אב על הבן דמורה בזה רב דלא קנה וחייב להחזיר אחרי כן אמרינן דאפילו נאנסו מיניה משבחו לרשותו חייב להחזיר דמיהן אלמא לא אמרינן פקדון הוו גביה ואבדו לבעלים אלא

אמרינן ברשותו הן ואבדו לו הכא נמי לענין אין לו דמים אע"פ דליתנהו אמרינן לאו פקדון נינהו אלא ברשותו ובאחריותו קיימי וכי גבו להו צי דינא מיניה יש כאן תשלומין עם חיוז מיתה כאליו גוצין משאר נכסים: **וגא היא**. מסקנא דמילתא דרבא הוא. ולא היא לא מסתברא טעמא דרב בזה דאע"ג דהיכא דיש לו דמים חייצין באחריותו לאו קנין הן לו להיות כשאר נכסיו דכי אוקמיה רחמנא ברשותיה וחייב את הגולנין לשלם ה"מ לענין שלומי דלא מצי למימר ליה נאנסו דאשכחן בשומרינן דחייצן הכתוב ליטבע אם לא שלח יד במלאכת רעהו הא שלח אע"ג דטעיין מת או נשבר דהיינו אונס חייב דנעשה עליה גולן בשליחות יד: **אבל לענין מקנא**. לא קני אם קיימין הן אללו והוא היה בא לעכבו ולומר דמים אני מחזיר כך לא קני ומהדר להו צעיניהו דכתיב (ויקרא ה) והשיב את הגזילה והאי דכי נאנסו מחזיר דמים ולא מצי ליה נאנסו ומיפטור משום דלא גרע גולן משואל דמשום דכל הגאה שלו אוקמינהו רחמנא ברשותו לשלומי אם נאנס דכל כמה דקיימא הדרא צעינא הא נמי כל הגאה שלו ומיחייב לשלומי: **מועד לעולם**. אפילו שלא בטובה: **קשיא**. קשיא מתניתין לתרואה אליבא דרב. ומ"מ תיובתא לא הוי דלאו בדיא קמני לה נטל חייב ואיכא לשנויי בדוחקא כדשנין דמשום רישא נקט שצר והיינו דאיכא צין קושיא לתיובתא: **מסיב רב ציבי**. לרבא פריך דאמר נטל דליתנהו חייב: **הגונב כים בשבת**. שהגביהו וקנאו בהגבהה חייב להחזיר ואע"ג שהזיאו אח"כ לרה"ר ונתחייב בהזלאתו מיתה: **שהרי נסחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת**. ובשציל חיוז מיתה הבא עליו לאחר מכן אינו נפטור מן התשלומין: **היה מגרר ויואל**. שלא הגביהו ולא קנאו בתוך הבית אבל כשיזאל לרה"ר קנאו בשנוי רשות שהזיאו מרשות הבעלים. וזיכר ידו למטה משלשה וקבלה צידו דידו חשובה לו כארבעה על ארבעה והרי הוא לו כחצרו ואע"פ שאין כאלו הגבהה והכי מוקים לה בכתובות [לא]: **פטור**. מתשלומין. אלמא אע"פ שהכים והמעות קיימין אמרינן בדמי קננהו ולא מפקינן ליה מיניה ומיזבחת דרבא דאמר נטל לא: **והלכסה**. הא דקמני פטור כגון דשדנהו צנהרא דליתנהו: **דכרי**. אילים: **אהדרינהו ניהלים**. הגנבים: ה"ג ס"ר אין לו **דמים אם זרחה וגו'** אלא אם כרור כך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו וכו'. אין לו דמים וסמין ליה אם זרחה השמש ודרשינן סמוכין אימתי מותר להורגו בזמן שהשמש זרחה עליו כלומר שצדור כך שלהרגן בא אם תעמוד כנגדו אבל מספק אל תהרגהו: **ותניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו**. אימתי אסור להרגהו בזמן שזרחה השמש עליו כלומר שצדור הדבר כך כאור שהוא רחמני עליך ואפילו אתה עומד כנגדו להזיל ממונך מיידו לא יהרגך ואם לאו שספקא הוה כך הרגהו. קשיין אהדדי:

בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין עב.

מסתברא מילתיה דרב בששיבר. ואם תאמר מאי קמ"ל תנינא ושיבר את החצית פטור ויש לומר אי ממתני'

ה"א שיבר צעודו במחתרת קמ"ל רב אפילו שיבר אחר כך: **אפילו נשא**. תימה הא תנן במרובה (ב"ק דף סב:) אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל פירוש

כדרדשין^(י) וגונב מצית האיש ולא מצית הגנב ואמר רב בגמרא^(י) לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון וגנב שני משלם תשלומי כפל לגנב ראשון אלמא קודם יאוש לא קני ויש לומר דהתם בגנב מגגו חזירו וקרפיפו דלאו צר קטלא הוה דצעי התראה אבל הכא במחתרת דמחתרתו זו היא התראתו דלקמן: **לא קבלינהו הואירא ונפק מפומיה דרב**. תימה הא מייחצי ללאת ידי שמים כדאמר צפ' הפועלים (ב"מ דף סא. וסא) גבי החוסס פרה ודש בה^(ז) (ואמתן) אסרה תורה אפילו בא על אמו ויש לומר דכאן^(ח) לא היו רוצים להחזיר אלא"כ יתחייבו צדיני אדם:

כאן על שם סופו יהיה בא במחתרת וישבר את החבית אם יש לו דמים חייב אם אין לו דמים פטור: **גב' מב' אמר רבא מאי טעמא דמחתרת** יחוקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מימר אמר אי אזילנא קאי לאפאי ולא שביק לי ואי קאי לאפאי קטילנא ליה^(י) והתורה אמרה אם בא להורגך השכם להורגו אמר רב^(יב) הבא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור מאי טעמא בדמים קננהו א^(יג) * אמר^(יד) רבא ימסתברא מילתיה דרב בששיבר דליתנהו אבל נטל לא והאלהים אמר רב אפילו נטל דהא יש לו דמים וגאנסו חייב אלמא ברשותיה קיימי הכא נמי ברשותיה קיימי ולא היא כי אוקמינא רחמנא ברשותיה לענין אונסין אבל לענין מקנא ברשותיה דמרייהו קיימי מידי דהוה אשואל תנן בא במחתרת ושיבר את החבית יש לו דמים חייב אין לו דמים פטור טעמא דשיבר דכי אין לו דמים פטור הא נטל לא הוא הדין דאפילו נטל נמי והא דקא תני שבר את החבית קמ"ל דכי יש לו דמים אע"ג דשיבר נמי חייב פשיטא מזיק הוא הא קמ"ל דאפילו שלא בכונה מאי קמ"ל אדם מועד לעולם תנינא (י)אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד בין באונס^(י) בין ברצון קשיא מתיב רב ביבי בר אבוי^(יב) ההגונב כים בשבת חייב שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גנבה ואיסור סקילה באין כאחד ויהלכתא דשדנהו בנהרא רבא איגבבו ליה דיכרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב ת"ר יאין לו דמים אם זרחה השמש עליו וכי השמש עליו בלבד זרחה אלא אם ברור כך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו ואם לאו אל תהרגהו תניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו וכי השמש עליו בלבד זרחה ה"א לא אם ברור כך כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו ואם לאו הרגהו קשיא סתמא אסתמא לא קשיא כאן

ברשותיה קיימי הכא נמי ברשותיה קיימי ולא היא כי אוקמינא רחמנא ברשותיה לענין אונסין אבל לענין מקנא ברשותיה דמרייהו קיימי מידי דהוה אשואל תנן בא במחתרת ושיבר את החבית יש לו דמים חייב אין לו דמים פטור טעמא דשיבר דכי אין לו דמים פטור הא נטל לא הוא הדין דאפילו נטל נמי והא דקא תני שבר את החבית קמ"ל דכי יש לו דמים אע"ג דשיבר נמי חייב פשיטא מזיק הוא הא קמ"ל דאפילו שלא בכונה מאי קמ"ל אדם מועד לעולם תנינא (י)אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד בין באונס^(י) בין ברצון קשיא מתיב רב ביבי בר אבוי^(יב) ההגונב כים בשבת חייב שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גנבה ואיסור סקילה באין כאחד ויהלכתא דשדנהו בנהרא רבא איגבבו ליה דיכרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב ת"ר יאין לו דמים אם זרחה השמש עליו וכי השמש עליו בלבד זרחה אלא אם ברור כך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו ואם לאו אל תהרגהו תניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו וכי השמש עליו בלבד זרחה ה"א לא אם ברור כך כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו ואם לאו הרגהו קשיא סתמא אסתמא לא קשיא כאן

וכי גבו להו צי דינא מיניה יש כאן תשלומין עם חיוז מיתה כאליו גוצין משאר נכסים: **וגא היא**. מסקנא דמילתא דרבא הוא. ולא היא לא מסתברא טעמא דרב בזה דאע"ג דהיכא דיש לו דמים חייצין באחריותו לאו קנין הן לו להיות כשאר נכסיו דכי אוקמיה רחמנא ברשותיה וחייב את הגולנין לשלם ה"מ לענין שלומי דלא מצי למימר ליה נאנסו דאשכחן בשומרינן דחייצן הכתוב ליטבע אם לא שלח יד במלאכת רעהו הא שלח אע"ג דטעיין מת או נשבר דהיינו אונס חייב דנעשה עליה גולן בשליחות יד: **אבל לענין מקנא**. לא קני אם קיימין הן אללו והוא היה בא לעכבו ולומר דמים אני מחזיר כך לא קני ומהדר להו צעיניהו דכתיב (ויקרא ה) והשיב את הגזילה והאי דכי נאנסו מחזיר דמים ולא מצי ליה נאנסו ומיפטור משום דלא גרע גולן משואל דמשום דכל הגאה שלו אוקמינהו רחמנא ברשותו לשלומי אם נאנס דכל כמה דקיימא הדרא צעינא הא נמי כל הגאה שלו ומיחייב לשלומי: **מועד לעולם**. אפילו שלא בטובה: **קשיא**. קשיא מתניתין לתרואה אליבא דרב. ומ"מ תיובתא לא הוי דלאו בדיא קמני לה נטל חייב ואיכא לשנויי בדוחקא כדשנין דמשום רישא נקט שצר והיינו דאיכא צין קושיא לתיובתא: **מסיב רב ציבי**. לרבא פריך דאמר נטל דליתנהו חייב: **הגונב כים בשבת**. שהגביהו וקנאו בהגבהה חייב להחזיר ואע"ג שהזיאו אח"כ לרה"ר ונתחייב בהזלאתו מיתה: **שהרי נסחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת**. ובשציל חיוז מיתה הבא עליו לאחר מכן אינו נפטור מן התשלומין: **היה מגרר ויואל**. שלא הגביהו ולא קנאו בתוך הבית אבל כשיזאל לרה"ר קנאו בשנוי רשות שהזיאו מרשות הבעלים. וזיכר ידו למטה משלשה וקבלה צידו דידו חשובה לו כארבעה על ארבעה והרי הוא לו כחצרו ואע"פ שאין כאלו הגבהה והכי מוקים לה בכתובות [לא]: **פטור**. מתשלומין. אלמא אע"פ שהכים והמעות קיימין אמרינן בדמי קננהו ולא מפקינן ליה מיניה ומיזבחת דרבא דאמר נטל לא: **והלכסה**. הא דקמני פטור כגון דשדנהו צנהרא דליתנהו: **דכרי**. אילים: **אהדרינהו ניהלים**. הגנבים: ה"ג ס"ר אין לו **דמים אם זרחה וגו'** אלא אם כרור כך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו וכו'. אין לו דמים וסמין ליה אם זרחה השמש ודרשינן סמוכין אימתי מותר להורגו בזמן שהשמש זרחה עליו כלומר שצדור כך שלהרגן בא אם תעמוד כנגדו אבל מספק אל תהרגהו: **ותניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו**. אימתי אסור להרגהו בזמן שזרחה השמש עליו כלומר שצדור הדבר כך כאור שהוא רחמני עליך ואפילו אתה עומד כנגדו להזיל ממונך מיידו לא יהרגך ואם לאו שספקא הוה כך הרגהו. קשיין אהדדי:

עין משפט ונר מצוה

לג א מ"י פ"ט מהל' גניבה הלכה ט סמנ' לאחין קב טוש"ע ח"מ סי' תכה סעיף א בהג"ה:
לך ב מ"י שם הלכה יג:
לך ג מ"י שם הלכה ט:
לו ד מ"י שם הלכה יג סעיף ג:

לז ה מ"י פ"ח מהל' חובל הלכה יא ופ"ו הלכה א סמנ' עשין ע"י טוש"ע ח"מ סי' שעט סעיף א וסי' תכה סעיף ג:

לח ו ז מ"י פ"ג מהל' גניבה הלכה ג [טוש"ע ח"מ סי' שגא]:
לח ח מ"י פ"ט מהל' גניבה הלכה ז בהשגת ראב"ד במ"מ [והל"ן] סמנ' לאחין קב טוש"ע ח"מ סי' תכה סעיף א בהג"ה:

מוסף רש"י

חזקה אין אדם מעמיד עצמו. מלהזיל את ממונו מיד גנב. והאי גנב דלמתי במחתרת מודע ידע דקאי בעל הבית באפיה ואדעתא דהכי אתא. דמימר אמר כי קאי לאפאי קטילנא ליה. ואין זה ספק נפשות אלא ודאי נפשות והטורה אמרה לו כאן אחרי שגא להורגך השכם להורגו (יומא פה:) וזה להרגך בא שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ודואה שטענין ממונו בפניו ושותק. לפיכך על מנת כן בא שאם יעמוד בעל הממונ כנגדו יתרגו (שמות כב א ובעיני ברכות נח.) בדמים קננהו. דהבא במחתרת צר מיתה הוה, דכתיבי אם במחתרת ימלא הגנב וגו' (ב"ק קיד.) ההגונב כים בשבת. הגביהו ברשות הבעלים והזיאו לרה"ר (כתובות לא.) חייבי. בתשלומין ואע"פ שמזין נאנסו (שבת צא.) דליכא למימר קס ליה בדרכיה מיניה. דליכא הכא שמי רשעות צימד (ושב"ם ב"ב פ"ג.) שכבר נתחייב בגניבה. בשעה שהגביה הכים צעניו (שבת צא.) דהגבהה קונה בכל מקום וקמה ליה ברשותיה אף להסחייב בזיועין (כתובות לא.) היה מגרר ויוצא. שלא קנאה בהגבהה (שבת צא.) שלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאו אלא בהזאה מרשות הבעלים (כתובות לא.). פטור. מתשלומין. שהרי איסור שבת כו'. ובכתובות פריך אי דלפקיה לרה"ר איסור גביה ליה, דהרי"ד לאו מקום קנייה הוה, ומוקי לה בצ"ד הרי"ד, או נמי שזיכר ידו למטה מג' וקבלה (שבת צא.).

עין משפט ונר מצוה

מ א מ״א פ״ט מהלכות גניבה הלכה י סמג שם: באב ב מ״י שם הלכה ז: בבב ג מ״י שם הלכה יג: בגד ד ה מ״י שם הלכה ז: בדר ו ז מ״י שם הלכה ח: בזה ח מ״י פ״א מהל' רוצח הלכה ו סמג לאוין קסא שו"ע ח"מ ס"י תכח סעיף א: בוט ט מ״י שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ב:

עב:

באן **באב** **על** **הבן**. צרייטא דאס צרור לך כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו הא סתמא אל תהרגהו וצשמעתא קמיימא דפסחים (דף ב: וס) דדרשינן לאור יקום רוצח אי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשות קאתי רוצח הוא וניתן להצילו צנפשו ופירש שם

«באן באב על הבן כאן בבן על האב אמר רב כל דאתי עלאי במחתרתא קטילנא ליה לבר מרב חנינא בר שילא מאי טעמא אילימא משום דצדיק הוא הא קאתי במחתרתא אלא משום דקים לי בגוויה דמרחם עלי כרחם אב על הבן תנו רבנן ידמים לו בין בחול בין בשבת ² אין לו דמים יבין בחול בין בשבת בשלמא אין לו דמים בין בחול בין בשבת איצטריך סלקא דעתך אמינא מידי דהוה אהרוגי בית דין דבשבת לא קטלינן קמ"ל

דקטלינן אלא דמים לו בין בחול בין בשבת השתא בחול לא קטלינן ליה בשבת מבעינא אמר רב ששת לא נצרכא ³ אלא לפקח עליו את הגל תנו רבנן ² והוכה ⁶ ובכל אדם ומת ⁷ בכל מיתה שאתה יכול להמיתו בשלמא והוכה בכל אדם איצטריך סד"א בעל הבית הוא דקים ⁸ (להו) דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אבל אחר לא קמ"ל דרודף הוא ואפילו אחר נמי אלא ומת בכל מיתה שאתה יכול להמיתו למה לי מרוצח נפקא ⁹ דתניא ³ מות יומת המכה רוצח הוא אין לי אלא במיתה האמורה בו ומנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ת"ל מות יומת מ"מ שאני התם דאמר קרא מות יומת וניגמר מיניה משום דהוה רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאין כאחד ⁷ וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין תנו רבנן ² מחתרת אין לי אלא מחתרת גגו חצירו וקרפיפו מנין ת"ל ² ימצא הגגב מ"מ אם כן מה ת"ל מחתרת ימפני שרוב גגבים מצויין במחתרת תניא אידך מחתרת אין לי אלא מחתרת גגו חצירו וקרפיפו מנין תלמוד לומר ימצא הגגב מ"מ א"כ מה תלמוד לומר מחתרת ¹⁰ מחתרתו זו היא התראתו אמר רב הונא ⁷ קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו קסבר רודף אינו צריך התראה לא שנא גדול ולא שנא קטן איתיביה רב חסדא לרב הונא ¹⁰ יצא ראשו אין נוגעין בו לפי שאין דוחין נפש מפני נפש ואמאי רודף הוא שאני התם דמשמאי קא רדפי לה נימא מסייעא ליה רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו אומר לו ראה שישראל הוא ובן ברית הוא והתורה אמרה ⁴ שופך דם האדם באדם דמו ישפך אמרה תורה הצל דמו של זה בדמו של זה ההיא רבי יוסי ברבי יהודה היא ⁹ דתניא רבי יוסי בר' יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ת"ש רודף שהיה רודף אחר חבירו להורגו אמר לו ראה שישראל הוא ובן ברית הוא והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך ¹⁰ אם אמר יודע אני שהוא כן פטור ע"מ כן אני עושה חייב לא צריכא דקאי בתרי עיברי דנהרא דלא מצי אצוליה מאי איכא דבעי איתויי לבי דינא בי דינא בעי התראה איבעית אימא אמר לך רב הונא אנא דאמרי כתנא דמחתרת דאמר מחתרתו זו היא התראתו: מתני'

הפראסו. שא"צ התראה אחרת אלא הורגו מיד דכיון דטרח ומסר נפשיה למתור אדעתא דהכי אתא דאי קאי לאפאי קטילנא ליה ואמרה תורה כיון דרודף הוא א"צ התראה אלא מצינן אותו צנפשו. אבל נכנס לחצרו וגגו דרך הפתח אינו הורגו עד שיתרו צו צעדים חזי דקאימנא באפך וקטילנא לך זה יקבל עליו התראה ויאמר יודע אני ועל מנת כן אני עושה שאם תעמוד לנגדי אהרוג אותך אבל צלל התראה לא דדילמא לא אדעתא דנפשות קא אתי אלא דאשכח פתחא להדיא ועל אדעתא דאי קאי באפאי ליפוק: **קטן הרודף**. את קטן אחר להרגו: **ניתן להצילו צנפשו**. כדילפינן לקמן (דף עג.) רוצח ניתן להצילו צנפשו והאי אע"ג דקטן הוא ולאו צר קבולי התראה הוא לגבי רדיפה דינו כגדול: **קסבר**. רב הונא רודף אין צריך התראה לענין להצילו צנפשו דלא ניתנה התראה אלא לענין צ"ד דלא מצי למקטליה אם הרג צלל התראה: **יאל ראשו**. באשה המקשה לילד ומסוכנת. וקמני רישא החיה פושטת ידה וחוטכתו ומוציאתו לאצרים דכל זמן שלא יאל לאויר העולם לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהציל את אמו אבל יאל ראשו אין נוגעים צו להורגו דהוה ליה כילוד ואין דוחין נפש מפני נפש. ואם תאמר מעשה דשצב בן צכרי (שמואל ב ב) הנה ראשו מושלך אליך דדחו נפש מפני נפש התם משום דאפילו לא מסרוהו לו היה נהרג בצעיר כשיתפשטה יואב והן נהרגין עמו אבל אם היה הוא ניצול אע"פ שהן נהרגין לא היו רשאין למסרו כדי להציל עצמן אי נמי משום דמורד צמלכות הוה והכי מפרש לה צתוספתא דתמורה ⁴: **משמאי קא רדפי לה**. לאמיה: **והסורה אמרה שופך דם האדם צאדם דמו ישפך**. כל הרואה אותו ישפוך דמו צשציל אותו אדם שהוא רודף דהיינו צאדם צשציל הצלת אדם הנרדף. והא הכא דלא קמני יודע אני ועל מנת כן אני עושה ואין כאן קבלת התראה ואפילו הכי מיחייב: **ההיא ר' יוסי בר' יהודה היא**. דאפילו צהרוגי צ"ד לא צעי התראה אלא להצמין הלכך חבר לא צעי התראה ולא הצחנה ועם הארץ צעי לאיתרויי דלא נימא שוגג הייתי אבל קבלת התראה אפילו צעם הארץ לא צעי: **פטור**. כל כמה דלא אמר על מנת כן אני עושה שאהרג עליו כדילפינן צהיו צודקין (לעיל דף מה.) יומת המת [דברים ין] עד שיתיר עצמו למיתה. קא תני הכא גבי רודף דצעי התראה ואם לאו אין מצינן אותו צנפשו: **דקאי צפרי עצרי נהרא**. המתה מזל זה והרודף והנרדף מזל אחר: **דאצולי לא מזלי**. והאי פטור וחייב דקאמר אמיתה צית דין קאי ולאחר שגרנו לנרדף: **מאי איכא**. כלומר מאי קא רמז עלייהו דהנך רואין למעצד: **דצעי לאיסווי צבי דינא ומקטליה**. דכתיב (דברים כב) וצעתה הרע מקרבך הלכך צעי התראה דצללו הכי לא מקטלי ליה: זו היא **הפראסו**. אלמא משום דמחזקינן ליה רודף לא צעי התראה: מתני'

בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין

אב הצא על הצן. צמחתרת מספק אל יהרגהו צנו דודאי רחמי האב על צנו ואפילו הוא מציל ממונו לא יהרגהו הלכך דמים לו עד שיודע לך כשמש שהוא אכזרי עליך ושונאך: **צן על האב**. וכ"ש איניש דעלמא הרגהו מספק דודאי אדעתא דהכי אתא דאי קיימת ליה לאפיה קטיל לך עד שיודע לך כשמש שהוא רחמני עליך כאב על הצן: **דמים לו**. לשון רבים הוא להכי אתא לומר לך דצין צחול צין צצבת אסור לצן להרוג את אציו צמחתרת שהרי לא צא על עסקי נפשות: **אין לו דמים**. לשון רבים דכתיב גבי אינש דעלמא להכי אתא לומר לך אין לו דמים לא צחול ולא צצבת והנהו: **הרוגי צים דין צצצם לא קטלינן**. כדלמרינן צפרק אחד דיני ממונות (לעיל דף לה:) מלא תצצרו אש צכל מושצתיכסו: ¹⁰ קא משמע לו. דקטלינן משום קפוח נפש דהאריך: **לפקח עליו אם הגל אם כשהיה חומר נפל עליו (את) הגל מפסקין עליו היכא דלא צא על עסקי נפשות אצל אם צא על עסקי נפשות כיון דניתן להרגו צלל התראה גצרא קטילא הוא משעת ¹⁰ סמירה: והוכה **צלל אדם****. אפילו אינו צעל ממון מותר להרגו מדלל כתיב והכחו: **צצה"צ הוא**. דמותר להרגו משום דלהאי גנצ קיס ליה צגוויה דצצה"צ אינו מעמיד עצמו על ממונו הלכך אדעתיה דלמקטליה אתא: **אצל שאר כל אדם לא**. שהרי גנצ זה לא צא אלא על עסקי נפשות של זה: **קמ"ל**. דכיון דעל עסקי נפשות ישראל אתא רודף הוא וניתן להצילו לצעל הצית צנפשו של זה: **שאם אי אפשר יכול להרגו צסיף**. כגון שהיה מכשף או שהיה לו נהר מפסיק ואתה יכול לירות צו חץ או אבן: **שני כסובין הצאין כאהד**. צפרק נגמר הדקין) דלא צעינן צהו קרא דכתיב הלכך אי לא צבייה הוה אמינא ליצעי מיתה הכמוצה צו כגון הכאה אצל לא לחונקו להטעציו צמים: **ואין לי אלא מחסרת**. שחצר כותל: **גגו**. ועלה לו צכולס: **חצרו וקרפיפו**. ונכנס צו דרך הפתח שמצלו פתוח מנין: **ס"ל ימצא הגגב מדלל כתיב אם צמחתרת ימצאנו וכתיב הגגב יתירה משמע צכל צדדין שיהא נראה לך גנצ: **מאויין צמחסרת****. כלומר מצויין ורגילין לחסור: זו היא

תורה אור השלם
1. אם יִרְדּוּהָ הַשָּׁמַשׁ עֲלֵיו דָּמִים לוֹ שְׁלֵם יִשְׁלֵם אִם אֵין לוֹ וְנִמְכָּר בַּגִּבְיָתָהּ: שְׁמוֹת כב ב
2. אם בַּמִּחְתָּרֶת יִקְרָא הַגֹּבֶב וְדָקָה וְמת אֵין לוֹ דָּמִים: שְׁמוֹת כב א
3. או בַּאיֵבָה הַכּוּהוּ בְיָדוֹ וְמת מוֹת יוֹמַת הַכּוּהָ רָצח הוּא גַּאל הַדָּם יָמִית אֶת הָרָצָח בַּפְּגוּעוֹ בּוֹ: במדבר לה כא
4. שֶׁפָּךְ דָּם הָאָדָם קָאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ בִּי בְצִלָם אֱלֹהִים עֲשֶׂה אֶת הָאָדָם: בראשית טו

מוסף רש"י
אין לי. אי לא כתיב אלא יומת. אלא במיתה האמורה בו. סייף (לעיל מה.) מנין שאם אי אתה יכול בר'. כגון שהיה כספיה וצורה ואתה יכול לרוק צו חץ או לטובשו (ב"מ דא:.) ת"ל מות יומת. רצויאל הוא (לעיל מה.) שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. מדלל כתב אחד ונגמור כולנו מניה (קדושין כד.) אלא להבחין בין שוגג למזיד. שלא יוכל לומר ספור הייתי שומרת (לעיל כ:.)

מסורת הש"ס

א) [ע"י חוס' לקמן עג. ד"ה אף:] ב) [נ"ל ליה:] ג) צ"מ לא: לעיל מה: עג., ד) [קידושין כד. וט"ז:] ה) [מכות לד:.] ו) [אהלות פ"ז משנה ו וסס איתא יאל רצו וכן משמע בר"ש וצברטורא ובמ"ע אמנם בתוספ' יצמות סוף פ"ט איתא ראשו וע' חוס' לעיל נט. ד"ה ליכא:] ז) לעיל ח: מה. מכות ו: ח: ט:.) [תוספ' פ"א:] ט) [שמות לה:] י) [נ"ל חמירה:] יא) [לעיל מה:] יב) [נ"ל דתרוצות פ"א:] יג) כס"א: בן ברית ולא משומר דמשומדין,.) [ע"ז כו:.]

תורה אור השלם 1. אם יִרְדּוּהָ הַשָּׁמַשׁ עֲלֵיו דָּמִים לוֹ שְׁלֵם יִשְׁלֵם אִם אֵין לוֹ וְנִמְכָּר בַּגִּבְיָתָהּ: שְׁמוֹת כב ב
2. אם בַּמִּחְתָּרֶת יִקְרָא הַגֹּבֶב וְדָקָה וְמת אֵין לוֹ דָּמִים: שְׁמוֹת כב א
3. או בַּאיֵבָה הַכּוּהוּ בְיָדוֹ וְמת מוֹת יוֹמַת הַכּוּהָ רָצח הוּא גַּאל הַדָּם יָמִית אֶת הָרָצָח בַּפְּגוּעוֹ בּוֹ: במדבר לה כא
4. שֶׁפָּךְ דָּם הָאָדָם קָאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ בִּי בְצִלָם אֱלֹהִים עֲשֶׂה אֶת הָאָדָם: בראשית טו

מוסף רש"י
אין לי. אי לא כתיב אלא יומת. אלא במיתה האמורה בו. סייף (לעיל מה.) מנין שאם אי אתה יכול בר'. כגון שהיה כספיה וצורה ואתה יכול לרוק צו חץ או לטובשו (ב"מ דא:.) ת"ל מות יומת. רצויאל הוא (לעיל מה.) שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. מדלל כתב אחד ונגמור כולנו מניה (קדושין כד.) אלא להבחין בין שוגג למזיד. שלא יוכל לומר ספור הייתי שומרת (לעיל כ:.)

א (לעיל מד. ושי"ג), **ב** [לקמן עד. פסחים סה: יומא פב.], **ג** [פסחים סה: ושי"ג], **ד** ז"ק פא.; **ה** [מוספי פק י"א], **ו** [דף עד.], **ז** [דף עד.], **ח** [דף עד.], **ט** [שי"ב], **י** ז"ל ששישה. רש"י, **י** [דף עד.].

תורה אור השלם

- לא תלך רכיל בעמיק
- ולעקר לא תעשה דבר אין לעקר חטא מות כי באשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש בן הדבר הזה:

- דברים כב כ
- כי בישדה מצאָה צעקה העקר המאקשה ואין מושיע לה:

דברים כב כ

- ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתי ואספתו אל תוך ביתך ויהיה עמך עד דרש אחיך אתו וקשבתו לו:

דברים כב כ

מוסף רש"י

וכי עונשין מן הדין. מדין ק"ו, דיני ממונות ומלות עשה והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למד מק"ו, אבל לא אזהרות ועונשין (ותרגה יא.). כי כאשר יקום איש על רעהו. בנערה המאורסה כתיב (יומא פב.) ובי מה למדנו מרוצח. שהוא כמשפט הרואֶה כן משפט הדבר הזה (שם) והלא פירש זה אונם פטור כדכתיב ולנערה לא תעשה דבר, אלא נראה כמי שרוצה בָּהּ ללמד כאן ומנאֹה שהוקש כאן להיות למד, והכי קאמר כוונת כנערה שתיאן שוין, כמו (ישעיה דב) והיה כעס ככהן, ולא נאמר והיה העם ככהן (פסחים כה.). מה נערה המאורסה ניתן להצילה. ניתן רשות ליוזם שהוא רודף אחריה שילעלה ממנו בנפשו של רודף, כדכתיב ואין מושיע לה, הֵא אֵם יֵשׁ מוֹשִׁיעַ לָרֶיךָ להושיעה בכל אשר יוכל אפילו בהריגתו, אם אין יכול להציל בלחד מאבריו יורגנו (שם) וכעיי"ו יומא פב.).

בתנ"י ו**אלו שמילין אופן**. מן העצירה: **בנפש**. ניתנו ליהרג לכל אדם כדי להצילן מן העצירה ומקראי נפקי: **אצל הרודף אחר בהמה**.

לרצעה והרואֶה לעבוד עבודת כוכבים ולחלל שבת וכל שכן שאר כריתות ומיתות ב"ד שאין עריות דלא ניתן להצילו בנפשו אלא מדבר

שהוא ערוה ויש זה קלון ופגם לנרדף כגון זכר ונערה המאורסה ומיהו רואֶח משום דדמיא לעריות ונקט נמי עבודת כוכבים משום דסד"א תימי בק"ו כדלקמן) ושבת נמי תימי בגזירה שוה: **גב' לא העמוד**. לא תעמיד עצמך על דמו אלא הצילהו: **לפגמה**. לביישה ולחללה אמרה תורה נתנה להצילה בנפשו כדילפינן לקמן מואין מושיע לה: **מן הדין**. ק"ו: **הקישא הוא**.

שהוקש רואֶח לנערה המאורסה וכל היקש וגזירה שוה המופנת הרי הוא כמפורש במקרא ועונשין ממנו לפי שלא ניתנה למדרש מעצמו אבל מקל וחומר שאדם דן ק"ו מעצמו אע"פ שלא קבלו מרצו אין עונשין ממנו כדילפינן במכות (דף ד.). **וכי מה למדנו מרואֶה**. כאן לפטור את האונם דקאמר ליה קרא^א אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש דמשמע כי יהי דהתם אונם פטור הכא נמי פטורה אלא משמע שזה בֵּה ללמד על הנערה ונמאֹה שנכתב כאן ללמד הימנה כלומר נמאֹה אָף למד דמשום מילי אחריינ איתקוש ותרווייהו ילפי מהדדי: **מה נערה המאורסה ניתן להצילה**. מן העצירה בנפשו אָף רואֶח וכו' ואכתי ילפֹא נערה מרואֶח שמהרג ואל תעבור כדלקמן) ומיהו הכא לא אסיקנא במילתיה דר' דאגב גררא אחיא: ומדקאמר אין מושיע מכלל דבעיא תשועה: **אבדה גופו**. כגון נטבע בנהר מניין שאתה מואוה על השביתו: **פ"ל והשבותו לו**. קרא יתירא הוא למדרש השב את גופו לעצמו: **הני מילי בנפשו**. אם זה הרואֶהו יכול להצילה יצילהו: **קמ"ל**. לא תעמוד על דם רעך לא תעמוד על עצמך משמע אלא חזור על כל דדדין שלא יאבד דם רעך: **חייבי כריסות וחייבי מיתות ב"ד**. דעריות קאמר דאיכא עצירה ופגם ותנא דמתני' נמי הכי סבירא ליה מדלֹא קא מרמינן סתמא אסתמא ותנא קמ"ל והוא הדין לכל עריות: **אלמנא לכהן הגדול**. כ"ג הרודף אלמנה לאונסה אע"פ שיש שם פגם דקא משוי לה חללה אין מצילין אותה בנפשו כדמפרש לקמן) דחייב לאוין אין ניתנין להציל בנפשם: **נעצדה בה עצירה**. כזר: **אין מצילין**. דהא אפגימה לה וקרא אפגימה קפיד מדגלי בהני ולא בעצירות אחרות: **יש מושיע לה**. ע"י דבר אחר בלא הריגה אין הורגין אותו כרדיפתו שהרי כשיסיגוהו^י יהיה לה מושיע: **האומרת**. למצילין הרודפין

אחריו הניחו לו ואל תרדפו אחריו שלא יהרגנה קודם שתיגיגוהו אָף על פי דאנוסה היא ומיראה היא דקאמרה אין מצילין אותה וטעמא מפרש לקמן [ע"פ]: **לנערה חטא מות**. אכולהו קאי אין מושיע לה וקרא יתירא הוא ולדרשה דהא כתיב ולנערה לא תעשה דבר: נער כתיב וקרינן נערה נדרש מקרא ונדרש מסורת נער להציא את הזכור נערה כמשמעו: **דלאו אורחיה**. ליבעל ואיכא בזיון ובשת גדול: **פגים לה**. בבתולין ומגנה על צעלה:

דאורחיהו

נערה פירוש אידי דכתב נער למעוטי בהמה כתב נערה כלומר

בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין

עג.

ומה נערה המאורסה ש"א בא וכו'. וא"ת הואו פגם חמור מרואֶח שזה בסקילה וזה בסייף לאו פירכא היא דהכא לא קפיד קרא אחיסורא אלא אפגימ' דהא נעצדה בה עצירה או שאין מקפדת על פגמה אין מצילין אותה בנפשו כדמוכח שמעתין ופשיטא דיש פגם גדול בנהרג מבנערה המאורסה שנאנסה וא"ת ומנא לן דאפגימ' קפיד רחמנא דילמא אחיסורא קפיד מדאיטריך למעוטי עובד עבודת כוכבים ומחלל שבת ובהמה ובקונטרס פי' לקמן דאפגימ' קפיד מדגלי בהני ולא בעצירות אחרות ועוד י"ל דאין מושיע לה משמע דאנושמה קפיד קרא: **הרי זה בא צ"מ**ר ונמצא צ"מ. פירוש ונמאֹה אָף למד דהא ללמד נמי אתא כדדרשינן לקמן) מה רואֶח יהרג ואל יעבור וכן בהואו דלעיל בפרק ד' מיתות (דף נד.) משכזי אשה מגיד לך הכמוצ ששני משכבות בלשה וקאמר הרי זה בֵּה ללמד ונמאֹה למד והיינו נמי אָף למד דהא ילפינן מיניה העראה בזכור בהיהא שמעתין ולשמואל דמחייב אזכר בנן ג' שנים והא דאמר בריש פ"ב דחולין (דף כה.) גזי כזי ואיל הרי זה בֵּה ללמד ונמאֹה למד מה פסולי המוקדשים בשמיטה התם נמי יש לפרש דאָף למד קאמר דללמד אפסולי המוקדשין נמי קא אחי לפטור מן המתנות כדדרשינן בפ"ק דבכורות (דף טו.).

אָף רוצח ניתן להצילו בנפשו. ואם תאמר מוהוכה בכל אדם נפקא כדדרשינן לעיל (דף עב.): וי"ל דהתם רשות ואשמעינן קרא דאין לו דמים אבל הכא קמ"ל דחובה להציל: **להצילו בנפשו בו**. משמעות הלשון שמצילין הנרדף בנפשו של רודף אבל לא יתכן לפרש כן ברודף אחר הבהמה ויציאֹה בה לפיכך נראה לפרש דמצילין את האדם מן העצירה בנפשו של עצמו אבל קשה מנערה המאורסה דקאמר שניתן להצילה בנפשו וא"ת וכיון דמהכא ילפינן דרואֶח ניתן להצילו בנפשו למה לי קרא בטובע בנהר ותיא גוררתו השתא חבירו הורג כדי להציל התם לא כ"ש ולא מסתבר למימר דחבירו הורג טפי לאפרושי מאיסורא אלא נראה דאי מהכא ה"א עשה קמ"ל התם דעוור בלאו דלא תעמוד על דם רעך:

תלמוד אומר והשביתו לו. הכא מוקי ליה לאבדת גופו ובפרק שני דבבא מליעא (דף כה.) מוקי ליה שלא יאכיל עגל לעגלים התם דריש והשביתו והכא לו ימירה: **חייבי ברייתות וחייבי מיתות ב"ד**. בעריות מיירי דומיא דנערה וא"ת תיפוק ליה מדאיתקוש כל עריות בפי' אחרי מות כדאמרין בריש הבא על בימנתו (דף נד.) י"ל מדמעט בהמה ש"מ דלא מקשינן

הכי מיהו קשה הא בהמה לא איתקש מדמיבעיא לן קרא לרבות העראה בבהמה בפרק ד' מיתות (לעיל דף נה.).

נער נערה. פירש בקונטרס נער כתיב וקרי נערה נדרש מקרא ומסורת ואף על גב דאמרין בפרק אלו עירות (כתובות דף מ.) גזי קנס כל מקום שנאמר נער אפילו קטנה כמשמע הכא הוי מזי למיכתב נערה דעל כרחיך לאו בקטנה איירי אלא בבת עונשין ועוד יש לפרש דטובא נערה כתיבי בפרשה ומיהו בסמוך משמע דמחד דריש דקאמר אידי דכתב נער כתב נמי כפשטיה דקרא דעל כרחיך נערה קרינן דהא בנערה מישתעי:

משום

בוא א מיי פ"א מהל' רואח הלכה י סמג לאוין קקד קסה טוש"ע ח"מ ס"י תכה סעיף א ונורב אלפס עוד בפסח"י פ"ג דף קמח[: בוח ג ב מיי שם הלכה י יא טוש"ע שם סעיף ג:

בוח ד מיי שם הלכה יא:

ג ה ו מיי שם הלכה יד

סמג שם טוש"ע ח"מ

ס"י תכו סעיף א:

בא ז ח מיי שם הלכה יא

יב סמג שם טוש"ע

ח"מ ס"י תכה סעיף ג: